

De Maharana van Udaipur ontvangt de V.O.C.-gezant J. J. Ketelaar in het voorjaar van 1711, India, Udaipur, ca 1711

In tegenstelling tot wat de naam van de Afdeling Nederlandse Geschiedenis doet veronderstellen, is er geen verzamelafdeling van het Rijksmuseum, waarin het buitenland zo prominent en gevarieerd aanwezig is als deze afdeling. De voornaamste oorzaak daarvan is – afgezien van trofeeën, meegebracht van overwinningen te land en ter zee buiten de landsgrenzen – gelegen in de handelsbedrijvigheid van de Nederlanders overzee. De reeds in de verzameling aanwezige kleine, maar belangwekkende reeks afbeeldingen van activiteiten van de v.o.c. in India is in 1987 verrijkt door de aankoop van een beschilderde doek,¹ die betrekking heeft op een episode uit de gezantschapsreis, die J. J. Ketelaar in 1711 maakte van de v.o.c.-factorij Suratte aan de westkust van India naar het hof van de Groot-Mogol in Lahore. Toen de nieuwe Groot-Mogol, Bahadur Shah (1707–1712), zijn gezag gevestigd leek te hebben, vond de Hoge Regering te Batavia het tijd een gezant te sturen naar het hof om de keizer met zijn troonsbestijging te feliciteren en tegelijkertijd nieuwe handelsconcessies te vragen. Het Mogol-hof bevond zich toen in Lahore in het tegenwoordige Pakistan om opstandige Sikhs in de Panjab in toom te houden. Omdat het opperhoofd van de factorij Suratte, Cornelis Besuyen, tijdens de voorbereiding van het gezantschap stierf, werd de leiding opgedragen aan Joan Josua Ketelaar (1659–1718), opperkoopman te Suratte, die al voor deelname aan het

gezantschap was uitgekozen vanwege zijn kennis van de Hindoestaanse taal. Ketelaar was eerder in Agra gestationeerd geweest. Daar had hij de taal in de praktijk geleerd en in 1698 zelfs de eerste grammatica van het Hindoestaans geschreven. Ook had hij al ervaring opgedaan met een diplomatieke tocht naar Mokka in Perzië om daar de handelsrelaties te herstellen.

Om van Suratte naar Lahore te gaan moet men door Rajasthan reizen. Dit was een betrekkelijk onherbergzaam gebied van eeuwenoude Hindoe-rijkjes. Ketelaar koos niet de gebruikelijke weg, maar een kortere, dwars door het rijk van de Maharana van Udaipur. Hij deed dit ondanks het aanbod van de bescherming van een sterk Mogol-leger, die hij, gezien de kostbaarheid van de geschenken voor de Groot-Mogol, goed kon gebruiken. De reden daarvan is onbekend. Er bestond vermoedelijk al een goede relatie van de Nederlanders met de voorganger van de toen regerende Maharana van dit gebied; ook kende Ketelaar de weg misschien al van vroeger. De nieuwe, twintigjarige Maharana van Udaipur, Sangram Singh (1710–1734), was pas in december 1710 zijn vader opgevolgd. Over de ontvangst van het gezantschap van Ketelaar aan het hof in het voorjaar van 1711 en de behandeling in het rijk vernemen we niets dan goeds.

Het vorstenhuis van Udaipur gold als het voornaamste van de Rajput-rijken. Het stond

Afb. 35. De Maharana van Udaipur ontvangt de V.O.C.-gezant J. J. Ketelaar, India, Udaipur. Schildering op doek, (detail), ca. 1711, 152 × 268 cm.

pal voor de Rajput-idealën en hield de hoftradities van beoefening van wetenschap, kunst en muziek hoog. Als enige bleef het rijk Udaipur tot het begin van de 18de eeuw onafhankelijk van de Groot-Mogols. Deze onafhankelijkheid blijkt ook uit de schilderkunst. Vanouds lieten de Maharana's handschriften met godsdienstige of dichterlijke inhoud illustreren. De door de Mogols gebezigde onderwerpen, zoals portretten, verslagen van historische gebeurtenissen en dergelijke, kwamen pas tijdens Sangram Singh's vader, Amar Singh II (1698–1710), aan de orde.

Deze schildering op een grote doek is – met twee andere die tot dezelfde reeks behoren² – een goed voorbeeld van een groots opgezette hofsceñe, zoals die later tot het belangrijkste genre van de Udaipur-schilderkunst zou uitgroeien (afb. 35 en 35a).³ De kleurenafbeelding laat een open paviljoen aan de rand van

een poloveld zien, waarin zich het hoge gezelschap bevindt tijdens de feestelijke ontvangst. Geheel links zit, met stralenkrans, Sangram Singh, terwijl zijn hovelingen op een rij aan zijn linker- en rechterzijde zijn gezeten. Tegenover de vorst, zitten, op gepaste afstand, twee bepruikte Nederlanders: Ketelaar en – vermoedelijk – zijn secunde, Rogier Beerenaard. Het feit dat Sangram Singh drie schilderijen op doek van groot formaat – een ongebruikelijke drager – van het bezoekende gezantschap liet vervaardigen, duidt erop hoeveel waarde hij daaraan hechtte. De Nederlanders waren vermoedelijk de eerste buitenlanders in Udaipur. Het is dus niet verwonderlijk dat ze veel bekijks trokken. De afbeelding van een Hollander ontwikkelde zich in de schilderkunst van Udaipur tot een belangrijk thema. Het vervolg van het gezantschap verliep minder aangenaam. Ketelaar kwam enige tijd

Afb. 35a. De doek in zijn geheel.

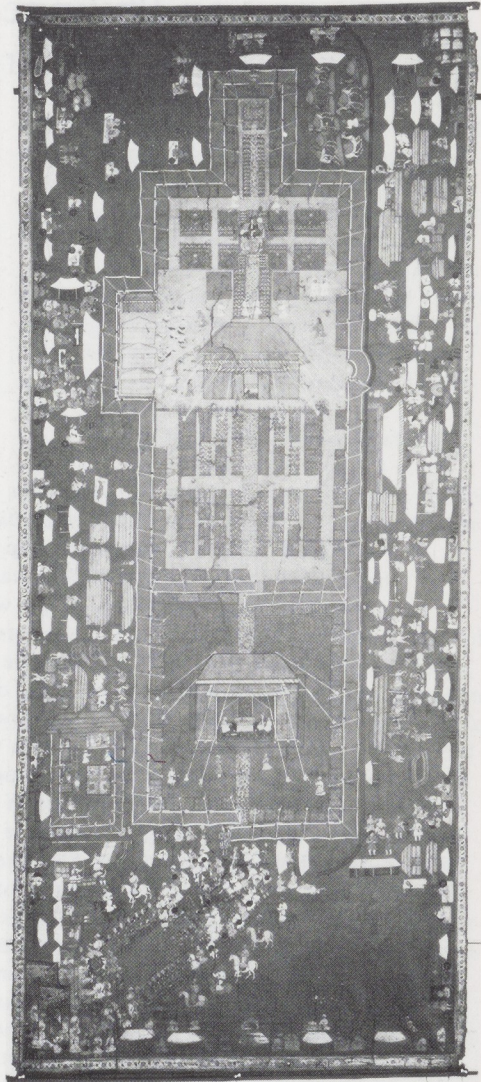
later bij de Groot-Mogol in Lahore aan. De langdurige onderhandelingen aan het hof werden afgebroken door de dood van Bahadur Shah. Ketelaar moest opnieuw beginnen bij zijn opvolger Jahandar Shah in Delhi. Pas in oktober 1712 kon het gezantschap de terugreis naar Surat te met de gevraagde concessiebrieven aanvaarden. Bij thuiskomst in februari 1713 vernamen ze, dat Jahandar Shah was afgezet. Hiermee waren hun brieven en de gehele onderneming waardeloos geworden.

Het is niet uitgesloten, dat de geschilderde reportage van zijn bezoek aan Udaipur Kete-

laar op het idee heeft gebracht zelf ook zo'n opdracht te geven. In de tijd dat hij moest wachten om toegang tot het hof in Lahore te krijgen en met het gezantschap een kampement had betrokken in een ommuurde tuin, heeft hij zich in alle staatsie laten uitschilderen. Hijzelf is tweemaal afgebeeld: eenmaal zittend in de tuin en eenmaal gedragen in een palankijn; deze doek bevindt zich in het Tropenmuseum te Amsterdam (afb. 35b).

P. L. S.

Afb. 35b. J. J. Ketelaar in het kampement bij Lahore, schildering op doek, Mogolstijl, ca. 1711. Tropenmuseum (inv. 9582), Amsterdam.

Noten

¹ India, Udaipur, ca. 1711; dekverf op doek, 152 × 268 cm. Herk.: Galerie Saundarya Lahari, Amsterdam, met steun van de Rijksmuseum-Stichting; inv. NG 1987-7.

² Er worden twee vergelijkbare doeken bewaard in het Victoria and Albert Museum te Londen, één is gebaseerd op de hier besproken doek, de andere heeft eveneens de ontvangst van Ketelaar tot onderwerp, maar is gesitueerd in een van de Udaipurse paleizen.

³ Over de gebeurtenis en de doek zie J. Ph. Vogel, *Ketelaars hofreis naar Lahore 1711-1713*, Werken uitgegeven door de Lin-

schoten Vereniging, deel 41, Den Haag 1937; Andrew Topsfield, 'Ketelaar's Embassy and the farangi theme in the art of Udaipur', *Oriental Art*, n.s. XXX, pp. 350-367; J. Bautze, 'Maharana Sangram Singh of Udaipur entertaining members of the Dutch East India Company led by Johan Josua Ketelaar', *Bulletin van het Rijksmuseum* 36 (1988), pp. 117-132; ook p. 346.